

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

**Analitinė apžvalga
22/94**

2022-10-20

Maisto švaistymo problemos sprendimai kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse narėse

Europos Sąjungoje (ES) kasmet prarandama ir iššvaistoma apie 87,6 mln. tonų maisto – maždaug 173 kg vienam asmeniui. Daugiau nei pusė tokio maisto susidaro namų ūkiuose, kur kas mažiau – maisto perdirbimo (apie 19 proc.), maitinimo paslaugų (apie 12 proc.), pirminės maisto gamybos (apie 11 proc.), didmeninės ir mažmeninės prekybos (apie 5 proc.) sektoriuose.

ES ir jos valstybės narės yra įsipareigojusios iki 2030 m. perpus sumažinti vienam gyventojui tenkančius maisto nuostolius mažmeniniu ir vartotojų lygmeniu. Viena iš ES mastu vykdomų priemonių šiam tikslui pasiekti – sudaryti sąlygas dovanoti neparduotą maistą¹.

Daugelis ES valstybių narių įgyvendina įvairias maisto švaistymo mažinimo priemones, pavyzdžiui, skatina prekybininkus, viešojo maitinimo įstaigas atiduoti neparduotą maistą paramos ar labdaros organizacijoms, daugelyje ES valstybių narių galima dovanoti maisto produktus labdarai pasibaigus jų galiojimo terminui „geriausias iki“, taip pat remiamos naujos maisto perskirstymo iniciatyvos, organizuojami mokymai ir kt. Negalimų parduoti, bet saugių vartoti maisto produktų dovanojimas paramos ar labdaros organizacijoms dažniausiai yra savanoriškas².

Toliau šioje apžvalgoje aptariamas Čekijoje, Prancūzijoje ir Rumunijoje galiojantis teisinis reguliavimas, įpareigojantis verslo subjektus dovanoti, siūlyti paramos ar labdaros organizacijoms neparduotą maistą, taip pat pateikiamas Vokietijos, kur įstatymų lygmeniu toks reikalavimas nėra įtvirtintas, tačiau maisto atidavimo ar dovanojimo sistema gana sėkmingai veikia, pavyzdys.

Čekija

Čekijoje nuo 2018 m. mažmeninės prekybos centrai, kurių plotas didesnis nei 400 m², privalo labdaros ir humanitarinėms organizacijoms nemokamai perduoti parduoti netinkamus, bet saugius vartoti maisto produktus (mažesni prekybos tinklai tokius produktus gali perduoti minėtoms organizacijoms, bet neprivalo to daryti). Tai reglamentuoja Maisto ir tabako produktų įstatymo³ 11 straipsnis:

„1. Šio įstatymo reikalavimus atitinkančius juridinių asmenų verslo interesus gina pagal specialių įstatymą įsteigta juridinių asmenų interesų gynimo asociacija Čekijos Respublikos maisto rūmai.

2. Maisto verslo operatorius, tiekiantis maistą į rinką įmonėje, kurios prekybos plotas didesnis nei 400 m², privalo maisto produktus, kurie neatitinka šiame įstatyme arba tiesiogiai taikomuose maisto saugą reglamentuojančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytų reikalavimų, tačiau

¹ Maisto nuostoliai ir švaistymas: prevencija, pakartotinis panaudojimas ir perdirbimas:

<https://www.consilium.europa.eu/lt/infographics/food-loss-and-food-waste/>

² Redistribution of surplus food: Examples of practices in the Member States (2019):

https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-06/fw_eu-actions_food-donation_ms-practices-food-redis.pdf

³ Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-110>

yra saugūs, neatlygintinai perduoti pelno nesiekiančiai organizacijai, kuri neatlygintinai maisto produktus surenka, juos saugo ir paskirsto visuomenei naudingą veiklą vykdančioms subjektams, teikiančioms paramą ar labdarą maisto produktais; šios pelno nesiekiančios organizacijos yra skiriamos ministro įsakymu. Šis įpareigojimas netaikomas gėrimams, kurių turinė etilo alkoholio koncentracija viršija 0,5 procento. Šioje dalyje nurodyti maisto produktai turi būti tiekiami į rinką nemokamai.

3. Maisto verslo operatoriaus, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nurodytą operatorių, į rinką tiekiami maisto produktai, kurie neatitinka šiame įstatyme arba tiesiogiai taikomuose maisto saugą reglamentuojančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose nustatytų reikalavimų, tačiau yra saugūs, gali būti neatlygintinai perduoti pelno nesiekiančiai organizacijai, kuri neatlygintinai surenka maisto produktus, juos saugo ir paskirsto visuomenei naudingą veiklą vykdančioms subjektams, teikiančioms paramą ar labdarą maisto produktais; šios pelno nesiekiančios organizacijos yra skiriamos ministro įsakymu.

4. Patiekiant šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytus maisto produktus į rinką privaloma:

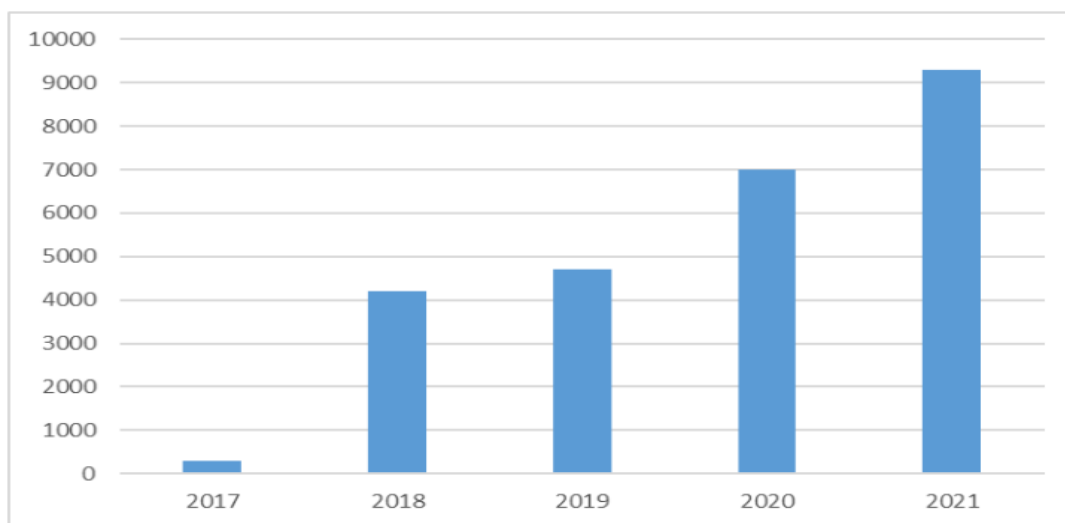
a) laikytis 3 straipsnio 1 dalies i punkte nustatytos prievolės pateikti duomenis;

b) užtikrinti maisto produktų atsekamumą pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002 18 straipsnį;

c) kartu su dokumentais, kuriuose nurodomas maisto produkto pavadinimas, maisto produkto kiekis, Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punkte nurodyta informacija, maisto produkto vartojimo paskirtis ir informacija apie tai, kaip maisto produktas atitinka šio įstatymo ar tiesiogiai taikomo maisto saugą reglamentuojančio Europos Sąjungos teisės akto reikalavimus, asmenims, kuriems tiekiami maisto produktai, taip pat turi būti pateikiama lengvai suprantama informacija, nurodyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punkte.

5. Skirstant maistą, draudžiama reklamuoti asmenį, kuris nėra pelno nesiekianti organizacija, nemokamai tiekiantis maistą maisto verslo operatorius arba šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodyti juridiniai asmenys, teikiantys visuomenei pagalbą maistu.“

Įsigaliojus šiam reikalavimui, Čekijoje labai padidėjo labdaros organizacijų surenkamų maisto produktų kiekis (žr. 1 paveikslą).

1 pav. Čekijos labdaros organizacijoms 2017–2021 m. padovanoto maisto kiekis (tonomis)

Šaltinis – VŠĮ „Žiedinė ekonomika“⁴

⁴ Kaip išgelbėti tūkstančius tonų maisto?: <http://www.circulareconomy.lt/kaip-isingelbeti-tukstancius-tonu-maisto/>

Pažymėtina, kad Žemės ūkio ministerija remia maisto bankus ir labdaros organizacijas, dalijančias perteklinį maistą, skirdama dotacijas (finansinė parama investicijoms ir veiklai), taip pat organizuoja seminarus ir renginius, skirtus maisto bankų darbuotojams šviesti maisto saugos klausimais, susijusiais su maisto perskirstymu⁵.

Siekiant užtikrinti Įstatymo 11 straipsnio nuostatų įgyvendinimą, Čekijos prekybos ir turizmo konfederacija bei Čekijos maisto bankų federacija parengė Privalomo maisto aukojimo principus⁶.

Organizacijų, įgaliotų priimti maisto produktus, kurių prekybininkai negali parduoti (jie neatitinka teisinių reikalavimų, tačiau yra saugūs vartoti), sąrašą tvirtina Žemės ūkio ministerija. Maisto tvarkymo subjektas – prekybos įmonė, prekiaujanti maisto produktais patalpose, kurių plotas didesnis nei 400 m², turėtų sudaryti sutartį dėl nustatytų maisto produktų surinkimo su bent vienu iš įgaliotų gavėjų. Rekomenduojama, kad būtų sudaryta sutartis su pelno nesiekiančia organizacija, vykdančia regioninę veiklą (pavyzdžiui, maisto banku), kuriai bus siūlomos prekės, ir minėtoje sutartyje nustatyti jų surinkimo grafiką. Siekiant mažinti administracinę naštą, sutartis turėtų būti sudaroma su tam tikro mažmeninės prekybos tinklo centrine būstine ir galioti visai parduotuvių surinkimo grupei tam tikrame regione.

Dovanojamus saugius maisto produktus pagal jų tvarkymo ir vėlesnio vartojimo rizikos laipsnį galima suskirstyti į dvi grupes:

- a) mažos rizikos maisto produktai;
- b) vidutinės rizikos maisto produktai.

Maisto produktai, priskiriami didelės rizikos grupei (paruošti vartoti patiekalai ir kt.), nelaikomi tinkamais dovanoti, todėl Įstatyme jų dovanojimas, kaip mažmeninės prekybos centrų pareiga, neįtrauktas į bendruosius principus. Didelės rizikos maisto produktų galimo pristatymo reikiamiesiems subjektams taisyklės reglamentuojamos atskirais suinteresuotųjų šalių susitarimais. Šios šalys taip pat nustato tinkamas sąlygas galimai rizikai, susijusiai su tokių maisto produktų perdavimu, pašalinti.

Nerekomenduojami dovanoti maisto produktai:

- visas asortimentas didelės rizikos maisto produktų, kuriems kyla pavojus juos pristatant;
- maisto produktai, kurių pirminė pakuotė pažeista, pasibaigęs tinkamumo vartoti terminas, taip pat bet kokie maisto produktai, įskaitant gėrimus, kuriuos pristatant buvo nustatyti aiškiai matomi jų defektai, skonio, kvapo, išvaizdos pakitimai, galintys turėti įtakos maisto saugai, ir kurie nėra saugūs vartoti žmonėms dėl bet kokios priežasties (įskaitant šviežius kepinius, įvairius vaisius ir daržoves, kurių daugiau nei 20 proc. buvo sunaikinti);
- gėrimai, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija viršija 0,5 proc.;
- maisto produktai, kurių tinkamumo vartoti terminas yra pasibaigęs, negali būti dovanojami žmonėms vartoti.

Rekomenduojama maisto produktų gavėjui ir prekybininkui sudaryti individualią sutartį, kurioje būtų aptartos dovanojimo sąlygos, susitarta, kaip bus atskiriami didelės rizikos maisto produktai, pakuočių užstato grąžinimas (jei toks taikomas) ir kt.

Maisto gavimo procesas vyksta taip:

1. Pareigą perduoti parduoti netinkamus maisto produktus turintis mažmeninės prekybos tinklas paruošia juos surinkti ir saugo pažymėjęs etikete „Skirta labdarai – neparduodama“ pagal gamintojo nurodymus ant pakuotės (temperatūros režimas ir kt.). Maistas vėliau yra surenkamas:

- a) mažos rizikos maisto produktai – sutartyje nustatytais datomis ir laiku pagal surinkimo grafiką;
- b) vidutinės rizikos maisto produktai – po aktyvaus kvietimo (el. paštu, trumpąja žinute – visada nurodoma sutartyje) surinkti maistą iš tam tikros parduotuvės ar paskirstymo centro;

⁵ Redistribution of surplus food: Examples of practices in the Member States (2019).

⁶ Food redistribution in the EU: translation of Joint initiative of the Czech Confederation of Commerce and Tourism and the Czech Food Bank Federation: https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-05/fw_lib_gfd_cze_zasady-darovanii.pdf

c) visų kategorijų maisto produktai – alternatyviai, remiantis elektroniniu pasiūlymu paaugoti maisto produktus bendrame interneto portale (jei toks yra sukurtas įsigaliojus Įstatymui ir sutarties šalys susitaria dėl tokios komunikacijos priemonės).

2. Kai teikiamas pasiūlymas paaugoti maisto produktus po parduotuvės kvietimo juos surinkti (ne įprastu mažos rizikos maisto produktų rinkimo grafiku), šis pasiūlymas turi būti pateiktas per nurodytą laikotarpį. Maistą gaunanti organizacija privalo raštu (trumpąja žinute, el. paštu ir pan.) atsakyti į pasiūlymą: jei maistas priimamas, jis bus pristatytas nurodytu laiku, jei atsisakoma jį priimti, prekybininkas turi aiškiai ir laiku žinoti, kaip toliau tvarkyti (utilizuoti) maisto produktus.

3. Dėl komunikacijos būdo ir tvarkos galima atskirai susitarti su maistą gaunančiomis organizacijomis, siekiant užtikrinti, kad tai būtų abipusiškai naudinga, atsižvelgiant į būtinybę sumažinti bendrus laiko, darbo ir finansinius poreikius, kartu ir laikytis teisės aktų.

4. Pelno nesiekianti organizacija, kuriai perduodamas aukojamas maistas, privalo jį atsiimti nurodytu laiku, laikydamasi jo transportavimo specifikacijų.

5. Mažos rizikos B kategorijos maisto produktai (gėrimai, sausi maisto produktai (ryžiai, makaronai, dribsniai, džiovinti vaisiai), arbata, kava, augaliniai riebalai, užkandžiai) paprastai surenkami pagal sutartyje nustatytą grafiką (prekybos centras ir maistą gaunanti organizacija sutartyje nustato produktų pristatymo vietą ir laiką). Vidutinės rizikos maisto produktų surinkimas visose sutartyje numatytose surinkimo vietose paprastai vykdomas paskelbus kvietimą.

6. Pagal atskirus susitarimus su pelno nesiekiančiomis organizacijomis visų kategorijų maisto produktai gali būti renkami arba gavus kvietimą juos surinkti, arba pagal patvirtintą surinkimo grafiką centrinėje surinkimo vietoje, pavyzdžiui, paskirstymo sandėlyje ar tam tikrose parduotuvėse.

7. Organizacija tikrina maisto produktus juos priimdama ir grąžina juos sunaikinti prekybininkui, jei buvo pažeistos kurios nors iš priėmimo sąlygų.

8. Paaugoti maisto produktai nuo pat jų perdavimo momento tampa priimančiosios organizacijos nuosavybe. Tai reiškia, kad ši organizacija prisiima visą teisinę atsakomybę už paaugotus produktus (jų kokybę, saugumą, platinimą ir tolesnį naudojimą).

9. Pristatymo pažymoje prekybininkas pateikia visą informaciją apie produktą (jį sudaro produkto pavadinimas, EAN kodas, gamybos partijos numeris, perduodamų produktų kiekis, kaina, aukojimo priežastis, perspėjimas apie galimus alergenų ir kt.). Perdavimo aktas surašomas dviem egzemplioriais, iš kurių vienas kartu su aukojamais produktais perduodamas gavėjui (pelno nesiekiančiai organizacijai), o kitas lieka prekybininkui.

10. Maistą gaunanti organizacija privalo atskirai registruoti skirtingų kategorijų maisto produktus (bendras kiekis kilogramais (kg) arba litrais (l), jei maisto produktai skysti), taip pat reguliariai, bet ne rečiau nei kartą per mėnesį šias ataskaitas nustatyta tvarka pateikti prekybos įmonei. Maisto produktus tiekianti parduotuvė, paskirstymo centras ar parduotuvių grupė šiuos duomenis naudoja kaip dokumentą mokesčių inspekcijai dėl PVM atskaitymo.

Pagrindinės aukojamo maisto gavėjų pareigos:

- užsiregistruoti kaip maisto verslo operatorius priežiūros institucijoje (Čekijos Respublikos žemės ūkio ir maisto inspekcijoje, Valstybinėje veterinarijos tarnyboje, visuomenės sveikatos apsaugos įstaigoje);

- maistą priimančios darbuotojai turi būti tinkamai supažindinti su reikiama maisto produktų reglamentuojančiais teisės aktais ir turi išmanyti saugaus maisto tvarkymo principus;

- užtikrinti fizinį paaugotų produktų priėmimą, tvarkyti juos laikantis nustatytų temperatūros sąlygų ir vėliau saugius produktus paskirstyti galutiniams vartotojams;

- tinkamai tvarkyti dokumentus: į perdavimo aktą turi būti įrašyta pagrindinė informacija ir viena šio akto kopija perduota prekybininkui. Gavėjas parašu patvirtina, kad maisto produktai yra tinkami pristatyti ir toliau vartoti galutiniams vartotojams (užtikrintas temperatūros sąlygų laikymasis, nepažeista pirminė pakuotė, produktai yra be didelių skonio, kvapo, išvaizdos pakitimų);

- reguliariai rengti gaunamų prekių suvestines ir pateikti jas prekybininkui, suskirstant pagal atskiras surinkimo vietas, prekių rūšis ir kiekius;

- gautos prekės galutiniams vartotojams turi būti pristatomos laikantis galiojančių teisės aktų reikalavimų (tik saugios prekės pagal gamintojo nustatytą tinkamumo naudoti terminą arba minimalaus tinkamumo naudoti terminą);

- užtikrinti, kad būtų laikomasi sutartyje numatyto surinkimo grafiko, taip pat prireikus skubiai surinkti didesnę kiekį siūlomų maisto produktų;

- pagal Reglamento Nr. 1169/2011 9 straipsnio 1 dalies c punktą teikti suprantamą informaciją kitoms šalims, gaunančioms paaugotus maisto produktus.

Pagrindinės aukojamo maisto gavėjų teisės:

- bet kada raštu (trumpąja žinute, el. paštu ir pan.) atsisakyti bet kokio aukojamo maisto pasiūlymo ir nurodyti svarbią atsisakymo priežastį;

- atsisakyti prekių (viso kiekio ar tik jo dalies) fizinio pristatymo metu, jei tam yra pagrįstų priežasčių (pasibaigęs tinkamumo vartoti terminas, pažeista pirminė pakuotė, rimti skonio, kvapo, išvaizdos pakitimai ir kt.). Tokie atvejai visada turi būti užfiksuoti pristatymo pranešime.

Gavėjas negali reikšti pretenzijų dėl kokybės po to, kai prekės jau fiziškai gautos ir užfiksuotos dokumentuose. Jei prekybininkas pats nustato arba gamintojas jį informuoja, kad prekių kokybė pablogėjo ar prekės yra nesaugios, jis privalo nedelsdamas informuoti gavėją. Vėliau gavėjas gali pateikti pretenziją gamintojui, jei nustatoma, kad problema kilo gamybos proceso metu.

Pagrindinės prekybos įmonės (maisto davėjo) teisės ir pareigos:

- saugoti maistą laikantis nustatytų sąlygų, kol jis yra logistikos ir (ar) pardavimo sistemoje;
- paruošti maistą pristatyti gavėjui tinkamoje negražinamoje pakuotėje (pavyzdžiui, bananų dėžėse) ir pateikti jį priimti gavėjui ar sutarties partneriui;

- maisto produktus sutartiniais partneriams pristatyti tik kartu pateikiant pristatymo važtaraštį, kuriame turi būti tiksliai nurodomos pristatomos prekės, įskaitant jų svorį, atskirų prekių kieki, bendrą jų pardavimo kainą ir pan.;

- stebėti Žemės ūkio ministerijos interneto svetainėje skelbiama pelno nesiekiančių organizacijų, įgaliotų priimti aukojamus maisto produktus, sąrašą, taip pat nuolat atskiruose regionuose ieškoti potencialių maisto produktų gavėjų, kuriems būtų galima aukoti maistą, ir sudaryti su jais partnerystės sutartis;

- šalinti maisto produktus, kurie buvo pasiūlyti paaugoti ir kurių dėl įvairių priežasčių neatsiėmė, laikantis galiojančių teisės aktų reikalavimų.

Pažymėtina, kad maisto produktų gavėjas ar sutarties partneris, priimdamas prekes ir pasirašydamas važtaraštį, priima visą fizinę ir teisinę atsakomybę, o visos teisės ir pareigos, susijusios su gautomis prekėmis, taip pat pereina gavėjui.

Išsamios rekomendacijos dėl maisto produktų klasifikavimo, tinkamumo aukoti, privalomų pristatymo ir surinkimo reikalavimų pateikiamos nuorodoje (žr. 7 išnašą⁷).

Prancūzija

Nuo 2020 m. vasario 11 d. Prancūzijos vyriausybė siekia iki 2025 m. sumažinti maisto švaistymą iki 50 proc. paskirstymo ir kolektyvinio maitinimo sektoriuose, o iki 2030 m. – vartojimo, gamybos, perdirbimo ir komercinio maitinimo sektoriuose⁸.

⁷ Food redistribution in the EU: translation of Joint initiative of the Czech Confederation of Commerce and Tourism and the Czech Food Bank Federation: https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-05/fw_lib_gfd_cze_zasady-darovanii.pdf

⁸ Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté alimentaire. Le Pacte national de lutte contre le gaspillage alimentaire publie un recensement des initiatives anti-gaspi. 2021-03-08: <https://agriculture.gouv.fr/le-pacte-national-de-lutte-contre-le-gaspillage-alimentaire-publie-un-recensement-des-initiatives>

Prancūzijoje Aplinkos kodeksas⁹ reglamentuoja pagrindines maisto švaistymo mažinimo priemonės. Nustatytos priemonės apima visas šalies įmones ir žemės ūkio subjektus, kurių veikla yra susijusi su maisto pramone.

Pagal Aplinkos kodekso L541-15-4 straipsnį¹⁰, nuo 2020 m. sausio 1 d. žmonėms vartoti skirti maisto gaminiai ir produktai, kurie gali būti vienaip ar kitaip prarandami, išmetami arba savaime suyrantys, yra laikomi maisto atliekomis.

Nuo 2020 m. sausio 1 d. mažmeninės maisto prekybos įmonės, kurių parduotuvių plotas didesnis nei 400 m², yra įpareigosios parengti maisto produktų dovanojimo kokybės valdymo planą, į kurį privalo būti įtrauktas visų darbuotojų informavimo apie kovą su maisto švaistymu ir maisto produktų dovanojimą planas, taip pat personalo, atsakingo už labdarą, mokymo planas ir maisto produktų dovanojimo organizavimo sąlygos.

Pažymėtina, kad privaloma maisto labdara (kai susidaro pagamintų maisto gaminių ir maisto produktų perteklius) visoms įmonėms galioja nuo 2022 m. sausio 1 d. Svarbu paminėti ir tai, kad kiekviena mažmeninė maisto produktų įmonė, kurios plotas viršija 400 m², yra įpareigota paskirti vieną darbuotoją, kurio darbo funkcijos turi apimti kovos su maisto švaistymu plano koordinavimą, stebėseną ir laikymąsi (Aplinkos kodekso L541-15-6 straipsnis).

Aplinkos kodekso L541-15-6 straipsnis nurodo, kad įmonių maisto produktų labdara specialioms asociacijoms yra paremta susitarimu ir bendradarbiavimo sutartimis bei taisyklėmis. Įmonės ir asociacijos turi užtikrinti dovanojamų maisto produktų kokybę ir tarpusavyje sudaryti sutartis bei reglamentus dėl duodamų maisto produktų kokybės ir kontrolės procedūrų.

Aplinkos kodeksas taip pat nustato, kad perteklinius maisto produktus ir gaminius asociacijoms privalo paaugoti:

- žemės ūkio maisto pramonės subjektai, kurių metinė apyvarta yra didesnė nei 50 mln. eurų;
- kolektyvinio maitinimo operatoriai, kurių per dieną pagaminamų patiekalų skaičius viršija 3 000;
- didmeninės prekybos maisto produktų operatoriai, kurių metinė apyvarta yra didesnė nei 50 mln. eurų.

Pažymėtina, kad Aplinkos kodekse reglamentuojamos maisto švaistymo mažinimo nuostatos nėra taikomos tiems maisto produktams ir gaminiams, kurie yra pripažinti kaip netinkami vartoti.

Aplinkos kodekse nurodyta, kad visoms įmonėms ir žemės ūkio subjektams sunaikinus maisto produktus ir patiekalus, kurie vis dar tinkami vartoti, yra skiriama finansinė 0,1 proc. buda, apskaičiuojama pagal paskutinių finansinių metų apyvartos sumą. Baudos dydis gali būti didesnis, proporcingai atsižvelgiant į nustatytus pažeidimus (sunaikintų gaminių skaičių ir maisto produktų kiekį) (Aplinkos kodekso L541-15-6 straipsnis).

Visos su maisto pramone dirbančios įmonės ir žemės ūkio subjektai kiekvienais metais privalo parengti ir viešai publikuoti savo įsipareigojimų vykdymo ataskaitas. Ataskaitose turi būti pateikiama informacija apie per metus įgyvendintas priemones dėl maisto švaistymo mažinimo, vykdomas vidaus kontrolės procedūras ir gautus rezultatus, įskaitant paaugotų maisto produktų kiekį (Aplinkos kodekso L541-15-6-1 straipsnis).

2020 m. spalio 20 d. Prancūzijos vyriausybė patvirtino nacionalinį ženklimą, kurį privalo naudoti visi juridiniai asmenys, savo veikla prisidedantys prie nacionalinių maisto atliekų mažinimo tikslų (Aplinkos kodekso L541-15-6-1-1 straipsnis).

⁹ Code de l'environnement: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006074220/2022-10-18/>

¹⁰ Code de l'environnement: Sous-section 1 bis: Lutte pour le réemploi et contre l: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006074220/LEGISCTA000032043245/#LEGISCTA000041598887

Rumunija

Rumunijoje 2016 m. priimtas maisto atliekų įstatymas Nr. 217/2016 įpareigoja mažmenininkus dovanoti maistą labdaros organizacijoms. Šis įstatymas buvo iš dalies pakeistas Įstatymu Nr. 200/2018, kuris įsigaliojo 2019 m. vasarį.

Įstatyme nurodyta, kad maistą galima paaukoti bet kuriuo metu per 10 dienų iki minimalaus tinkamumo vartoti termino pabaigos. Vyriausybės sprendime Nr. 51/2019 dėl Įstatymo 217/2016 Metodinių normų taikymo nustatyta, kokius maisto produktus dovanoti draudžiama:

- daržovių sultis ir nepasterizuotus vaisius;
- iš anksto supjaustytas daržoves ir vaisius;
- daigintas sėklas;
- alkoholį.

Greitai gendančius žemės ūkio ir maisto produktus (šviežią karvių, kiaulių, ožkų, avių, arklių, naminių paukščių, laukinių ar ūkiuose auginamų šernų mėsą ir organus, maltą mėsą, paruoštą mėsą, žalią pieną ir jo produktus, šviežias žuvis ir žuvininkystės produktus, kiaušinius ir žalių kiaušinių produktus) leidžiama dovanoti tik gavėjų organizacijoms, pavyzdžiui, socialinėms valgykloms, kitiems viešojo maitinimo subjektams, veikiantiems teisės aktų nustatyta tvarka, siekiant per kuo įmanoma trumpesnę laiką paruošti galutinį produktą vartotojui.

Įstatymo Nr. 200/2018 priede nurodoma, kad maistą dovanojantys žemės ūkio ir maisto ūkio subjektai gali dovanoti maisto produktus kiekviename maisto grandinės etape: pirminės gamybos, maisto perdirbimo ir gamybos, platinimo (viešojo maitinimo ir viešbučių sektoriai). Pažymėtina, kad tiek maistą dovanojantys subjektai, tiek jį gaunančios organizacijos privalo turėti sanitarijos ir veterinarijos institucijų išduotus leidimus bei atitikti maisto higienos ir maisto saugos normas.

Įstatyme taip pat nustatyta, kad valdžios institucijos, turinčios reguliavimo atsakomybę ir kontrolę žemės ūkio ir maisto produktų sektoriuje, yra atsakingos už galutinių vartotojų informavimą apie minimalaus tinkamumo vartoti terminą ir maisto higienos sąlygas. Maisto tvarkymo subjektai (ir davėjai, ir gavėjai) turi laikytis teisinių maisto saugos reikalavimų, taip pat jie yra atsakingi už informacijos teikimą vartotojams. Maistą dovanojantys subjektai teikia reguliavimo institucijoms metines ataskaitas, kuriose pateikia savo planus, kaip mažins maisto švaistymą, taip pat nurodo veiksmus, kurių buvo imtasi, ir gautus rezultatus.

Maisto produktai priimančioms organizacijoms perduodami pagal sutartis: gavėjai, priėmę maisto produktus, tampa atsakingi už jų saugą, higienos reikalavimų laikymąsi ir kt.

Pažymėtina, kad Rumunijoje maisto produktus dovanojantys ūkio subjektai turi už juos sumokėti pridėtinės vertės mokestį (PVM), tačiau jie gali pasinaudoti kita mokestine lengvata¹¹.

Vokietija

Vokietijoje dovanojamo maisto gavėjai gali būti organizacijos, skirstančios maisto produktus socialiai nepasiturintiems asmenims (religinės bendrijos, visuomeninės, privačios organizacijos ir pan.). Teisiškai šios organizacijos prilyginamos kitiems ūkio subjektams, todėl jos turi laikytis bendrų maisto produktus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, vesti gaunamų produktų apskaitą ir kt., o specialaus reguliavimo šioms organizacijoms nėra.

Maisto perdavimo socialinėms įstaigoms vadove numatyta, kad visų grupių maisto produktai, pavyzdžiui, švieži vaisiai ir daržovės, konservai, šaldyti maisto produktai, gali būti dovanojami tol, kol yra saugūs vartoti žmonėms.

Pažymėtina, kad kiaušiniai turi būti laikomi atskirai nuo kitų maisto produktų ir negali būti perskirstomi praėjus daugiau kaip 21 dienai po padėjimo. Po šio termino kiaušiniai gali būti

¹¹ *Redistribution of surplus food: Examples of practices in the Member States (2019):*

https://food.ec.europa.eu/system/files/2019-06/fw_eu-actions_food-donation_ms-practices-food-redis.pdf

perduodami tik apdoroti ar visiškai termiškai apdoroti, pavyzdžiui, kietai virti, kaip kepinų sudedamoji dalis ir kt. Nepaženklintų, pažeistų kiaušinių negalima perduoti labdaros organizacijoms.

Ūkio subjektai, nemokamai dovanojantys maisto produktus prieš pat jų galiojimo termino pabaigą, gali prilyginti jų vertę 0 eurų, tokiu atveju šios prekės apmokestinamos 0 proc. PVM tarifu (norint pasinaudoti šia lengvata, maisto produktai turi būti dovanojami labdarai)¹².

Vokietijoje veikiančios labdaros organizacijos ne kartą kreipėsi į vyriausybę, kad prekybos centrai būtų įpareigoti atiduoti neparduotą maistą. Ypač tai aktualu šiuo metu, kai dėl išaugusių energijos kainų gerokai padaugėjo paramos prašytojų¹³.

Pažymėtina, kad parengtoje Nacionalinėje maisto atliekų mažinimo strategijoje¹⁴ išskiriama Vokietijos maisto bankų asociacijos įgyvendinama „ekologinė platforma“. Siekiant gerinti maistą dovanojančių įmonių ir maisto bankų bendradarbiavimą, viena iš numatomų priemonių – skaitmeninių siuntų važtaraščių sukūrimas, taip gerokai supaprastinant neparduoto, bet žmonėms vartoti saugaus maisto dovanojimą.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

Vyriausioji specialistė

Aistė Griškonytė

Tel. (8 5) 239 6182, el. p. aiste.griskonyte@lrs.lt

Patarėja Laura Švelnytė

Tel. (8 5) 239 6173, el. p. laura.svelnyte@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2022

¹² Redistribution of surplus food: Examples of practices in the Member States (2019).

¹³ Germans turn to food banks as inflation hits: <https://www.expatika.com/de/general/germans-turn-to-food-banks-as-inflation-hits-919230/>

¹⁴ National Strategy for Food Waste Reduction: <https://www.bmel.de/EN/topics/food-and-nutrition/food-waste/national-strategy-for-food-waste-reduction.html>